

ЁШ СПОРТЧИЛАРНИ ЖИСМОНИЙ СИФАТЛАРНИ ТАРБИЯЛАШ ВА ҲАРАКАТ КОНИКМАЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ АСОСЛАРИ

Қалжанов П.У.

НДПИ катта ўқитувчиси

Мирзамбетов П.Ш.

НДПИ катта ўқитувчиси

Tayanch so'zlar: bolalar sporti, jismoniy tayyorgarlik, rivojlanish, kónikma, tarbiyalash.

Ключевые слова: детский спорт, физическая подготовка, развитие, умения, воспитание.

Key words: children's sports, physical training, development, skills, education.

Болалар спортини ривожлантиришнинг муҳим омилларидан бири ўқувчиларнинг ёш хусусиятлари, жисмоний тайёргарлигига қараб танлов ўтказиш ва уларнинг жисмонан ривожланишига эътибор қаратишдир.

Бугунги кунда назарий, амалий ва услубий томондан ўқувчиларни, бўлажак спорт мутахассисларини ҳар томонлама тайёрлаш муҳим аҳамият касб этади. Бундай ёндашув ўқувчиларнинг ҳар томонлама гармоник ривожланиши ва бир вақтнинг ўзида спорт турлари бўйича спорт маҳоратининг ошишига туртки бўлади. Ушбу мақола айнан шу масалалар таҳлилига бағишланган бўлиб, унда болалар спортини ривожлантиришнинг турли йўналишдаги илмий-назарий ва услубий жиҳатлари тадрижий тарзда ёритиб борилади. Қўлланмада келтирилган фактлар кунлик, ҳафталик, ойлик ва йиллик тажрибалар асосида юзага келган бўлиб, унда янги миллий шароитдан келиб чиққан ҳолда янги усулларни ишлаб чиқишга, гуруҳ тизимини шакллантириш ва такомиллаштиришга эътибор қаратилган. Бу эса болалар спортини ривожлантириш йўлидаги муҳим омиллардан бири бўлиб хизмат қилади, деб ўйлаймиз.

Болалар спортини ривожлантиришда бир қатор иқтисодий, ижтимоий муаммолар ҳам учраб туриши табиий. Чунки бозор иқтисодиёти жараёнида спорт жиҳозлари тан нархининг ортанлиги, номунтазамлиги, уларни пул

кўчириш йўли билан сотиб олишдаги бир қатор муаммоларни ҳам эътибордан четда қолдириб бўлмайди. Болалар билан ўтказилган сўров ва суҳбатлар шуни кўрсатадики, улар атрофда содир бўлаётган ҳар қандай ўзгаришларга, шу жумладан, жисмоний маданият ва спорт соҳасидаги ҳодисаларга ўз муносабатларини билдирадilar. Ҳоҳ ижобий ҳоҳ салбий ҳолатлар бўлсин, болаларда бу каби ўзгаришларга тезда кўникиб кетиш хусусиятлари мавжуд. Болаларни ҳар томонлама баркамол шахс қилиб тарбиялашда кўзланган тамойилларга амал қилиш яхши натижа беради.

Болалар тарбияси деганда, биз аввало кўз олдимизга ёш ўсмирларни келтиришимиз керак. Ёш болаларни педагогик нуқтаи назаридан қонуний тарбиялаш қийин, чунки уларни қандай тарбияласак ва ундасак, улар шу ишларни қилишади. Чунки, уларда қабул қилиш малакалари, тезда табиий ҳолатларга мослашуви юқори даражада ривожланганлигини тарихий ва замонавий педагогика ҳам тасдиқлайди. Болаларни оммавий спорт турларига жалб қилиш бугунги куннинг долзарб муаммоларидан биридир. Негаки машғулотлар спорт турлари билан шуғулланадиган болаларнинг ёши, жинси, жисмоний ривожланганлигини эътиборга олиб ташкил қилинса, мақсадга мувофиқ бўлади. 11-12 ёшга етган болаларни спорт турларига йўналтириш мақсадли ва мазмунли бўлиши керак. Айниқса, болалар шу ёшга етгандан кейин уларни анатомик-физиологик тузилишлари, улғайиши ва иш қобилияти ривожланиб боради. Бу ёшдаги болаларнинг ҳаракат фаолиятидаги ривожланишини олиб қарайдиган бўлсак, бунда болалар ҳаракати бир кунда 40-45 минг қадамни ташкил қилмоқда. Шундай экан, болаларни қобилиятига қараб ва спорт турларининг мураккаблиги инобатга олинган ҳолда спорт турларига жалб қилиш ва машғулотларни ташкил қилиш яхши натижа бериши шубҳасиз.

Мактаб ёшидаги болалар билан олиб бориладиган спорт машғулоти ва мусобақалар жараёнида қўйидаги асосий вазифаларни ҳал этиш мақсад қилиб олинади;

- болаларнинг саломатлигини мустаҳкамлаш;
- мактаб ўқувчиларини ҳар томонлама гармоник ривожлантириш ўқувчиларнинг жисмоний ва спорт маҳоратини ошириш;
- жисмоний сифатларни тарбиялаш ва ҳаракат кўникма-малакаларини ривожлантириш;
- кундалик меҳнат фаолиятини яхшилаш,
- болаларда миллий истиқлол ғояларини шакллантириш, маънавий-маърифий тамойиллар асосида, жамоатчилик руҳида тарбиялаш;
- умумтаълим мактаб жамоаси учун заҳирадаги спортчиларни тайёрлаш;

Бу мақсадларни амалга оширишда умумтаълим мактабларининг фаолияти турли синфларда, дарсда ва дарсдан, мактабдан ташқари вақтларда ўқув спорт машғулотларини мақсадли, замонавий илғор педагогик технологиялар асосида ташкил қилишга қаратилиши лозим.

Ўзбекистон Республикаси мустақилликка эришиши шарофати билан болалар ўртасидаги жисмоний маданият ва спортга эътибор сезиларли даражада кучайди. Сўнгги йилларда Ўзбекистон Республикасида қабул қилинган «Жисмоний тарбия ва спорт ҳақидаги қонун» (1992 й., 14 январь), «Ўзбекистон футболни ривожлантиришнинг чора-тадбирлари ҳақида» (1996 й., 16-март), «Халқаро кураш ассоциациясини қўллаб-қувватлаш ҳақида» (1999 й., феврал) каби қонун ва қарорлар, Миллий Олимпиа Кўмитаси (1992 й., январ), «Соғлом авлод фонди» (1993 й.) каби инфротузилмаларнинг тузилиши кабилар бунинг ёрқин мисолларидир. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси футболни ривожлантириш ташкилий ассоциацияси ва тамойилларини тубдан ўзгартириш ва қайта ташкил қилиш, «Алпомиш» ва «Барчиной» махсус тестлари (1999 йил 27-май 271-сонли), «Ўзбекистонда жисмоний тарбия ва спортни янада ривожлантириш чора-тадбирлари», «Соғлом авлод» давлат дастури (2000 й., 15-феврал), «Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида» ги қонуннинг янги таҳрири (2000 й., 26-май), «Болалар спортини ривожлантириш жамғармасини ташкил қилиш» (2002 й., 24-октябр) каби қонуний ҳужжатлар ва уларнинг амалиётга жорий этилиши Ўзбекистонда бу масала давлат сиёсати даражасига кўтарилганлигидан дарак беради. Бу қарор ва қонунлар жисмоний маданият ва спортни ривожлантиришга қаратилган, албатта.

Ҳозирги жараёнда болалар спортини ривожлантириш муносабати билан умумтаълим мактабларида спорт турлари бўйича махсус спорт синфлари ташкил қилиниб, болалар-ўсмирлар спорт мактабларининг фаолиятини янада яхшилаш масаласи кўриб чиқилмоқда. Шаҳар, туман ва вилоят марказларида ҳокимликлар ҳузуридаги болалар спортини ривожлантириш жамғармалари томонидан махсус битимлар асосида болалар спортини янги, юқори босқичга кўтариш бўйича имкониятлар яратиб берилганлиги қувонарли ҳолдир.

Олий ва ўрта махсус таълим Вазирлиги томонидан «Талаба» спорт уюшмаси ташаббуси билан уч босқичли спорт мусобақа тизими ташкил қилинди. Мазкур «Уч босқичли» спорт мусобақалари тизимидан ўрин олган «Умид ниҳоллари» мусобақалари, болалар-ўсмирлар спорт мактаблари ўртасида «Қувноқ стартлар» каби мусобақалар ва ҳаракатли ўйинлар ўтказилиши спортни янада ривожлантиришнинг асосий омилларидан бири бўлиб хизмат қилиб келмоқда десак, муболаға бўлмайди.

Охириги пайтларда умумтаълим мактабларида ўтказиладиган «Умид ниҳоллари» мусобақалари таркибига кирувчи спорт турларидан I-II-III-босқич мусобақаларида ҳар бир мактабдан 40-50% ўқувчилар қатнашиб, ўзларининг спорт маҳоратларини ошириб келмоқдалар.

Болаларнинг спорт тайёргарлигини, жисмоний ривожланганлигини аниқлашнинг назарий асос ва тамойиллари илмий-тадқиқот йўналишларида бош омил бўлмоқда. Бу борада Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия институти вилоятларда жойлашган ОТМдаги жисмоний маданият факультетлари, Олимпиа академияси томонидан илмий-тадқиқот ишлари олиб борилиши натижасида умумтаълим мактабларида «Жисмоний маданият ва спорт назарияси, услубияти» фани юзага келди. Бу, ўз навбатида, болалар спортини ривожлантириш борасида ҳам янги усуллар, спорт машқ тизимлари, спортчиларнинг умумий, ҳар томонлама ривожланишини таъминловчи ва назорат қилиб боровчи педагогик технологиялар юзага келиши учун замин ҳозирламоқда. Болалар спорт тарбияси тушунчаси янги тушунча сифатида ўртага ташланмоқда. Бунда, сўзсиз, спорт тарбиясига эътибор қаратилишини кўрамыз. Бу ҳам янги, яъни спорт тарбияси педагогик жараёнларининг таркибий қисмидир. Чунки ҳар бир спортнинг ўзига хос бўлган тарбия йўналиши мавжуд. Бу эса тарбия соҳаларининг мақсад ва вазифалари шаклига қараб ташкил этилади.

Адабиётлар:

1. Хўжаев Ф, Раҳимқулов К.Д, Нигманов Б.Б «Спорт ва ҳаракатли ўйинлар ва уни ўқитиш методикаси». Ўқув қўлланма. ТДПУ нашриёти. Тошкент 2008 й.
2. Туленова Х.Б., Малинина Н.Н., Иноземцева Л.А., Умумривожлантирувчи машқларни УРМ ўргатиш методикаси. Методик қўлланма. Тошкент: 2005 йил.

РЕЗЮМЕ

Muallif bu maqolasida jismoniy tarbiya bo'yicha turli ilimiy manbalardan foydalangan holda bolalar sportini rivojlantirish obrazli tushintirish – asosiysi tasirchang amallarning biri ekanligini dalillab, bu ishlar asosan sport oylarning ahamiyati ju'da za'rur bo'lib, o'yin qatnashchilarning o'z vaziyatlarini to'g'ri bajarilishiga yordam beradi. O'quvchilar o'yinning mazmunini yaxshi o'zlashtirishi uchun etakchi og'zaki tushintirishni amalda qollashi bilan uning ayrim harakatlarini bajarib ko'rsatish zarur ekanligi haqida malumotlar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье автор утверждает, что развитие детского спорта с использованием различных научных источников по физическому воспитанию является одним из наиболее эффективных действий и помогает делать это правильно. Чтобы учащиеся хорошо усвоили содержание игры, необходимо выполнять некоторые ее действия с устным объяснением ведущего.

SUMMARY

In this article, the author argues that the development of children's sports using various scientific sources on physical education is one of the most effective actions and helps to do it correctly. In order for students to understand the content of the game well, it is necessary to perform some of its actions with an oral explanation from the leader.